

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה, שאם בשר נוגע בטומאה יש לשורפו. נחלקו הראשונים מה היא הטומאה: מדברי הרמב"ן (הקדמה לאיוב) וספר החינוך (מצוה שסב) עולה, שהטומאה היא מעין ישות רוחנית, המפרידה בין שכל האדם לשכל העליון (כנראה מקור הרוחניות). משום כך אומר החינוך אדם טמא לא יכול להיכנס למקדש, כי לא ראוי לו להיות במקום קדוש וטהור.

לעומת זאת לדעת הרמב"ם (מורה נבוכים ג, לג), הטומאה לא מהווה ישות רוחנית (וכפי שהשטן לא ישות רוחנית), אלא היא קביעה הלכתית שנועדה להרחיק את האדם מהמגונה. כמו כן (שם ג, מז), התורה יצרה מערכת של טומאה וטהרה, בשביל שהאדם לא יוכל לבוא בכל זמן אל בית המקדש, וכך המורה וההתרגשות ממנו תישאר¹. ובלשונו:

"כל דבר נכבד כשיתמיד האדם לראותו, ייחסר מה שבנפש ממנו וימעט מה שהיה מגיע בגללו מן ההתפעלות, כבר העירו החכמים ז"ל על זה העניין ואמרו שאין טוב להכנס למקדש בכל עת שירצה... ומפני שהייתה זאת הכונה, הזהיר השם יתברך הטמאים מהכנס למקדש עם רוב מיני הטומאות, עד שכמעט שלא תמצא אדם טהור רק מעטים."

בעקבות דיני הטומאה בפרשה, נעסוק השבוע בדיני טומאה וטהרה ובשאלה, האם מותר לכהן לטוס במטוס כאשר יש חשש שהמטוס יעבור מעל קבר, מכיוון שטומאת הקבר ממשיכה עד לרקיע ועלולה לטמא. כפי שנראה עיקר הדיון יתמקד בשאלה האם המטוס נקרא אוהל היכול לחצוץ בפני הטומאה, וכן האם המטוס עצמו נטמא.

לפני שנראה את הסתירה בגמרות ואת מחלוקות הראשונים, יש להדגיש שהדיון מתמקד בעיקר בקברי יהודים, מכיוון שכפי שראינו בעבר (יו"ח שנה ב'), דעת רוב הראשונים (רמב"ם, רשב"א ועוד) שקבר של גוי אינו מטמא באוהל, ועל אף שהשולחן ערוך (יורה דעה שעב, ב) כתב שטוב לחשוש לדעות הסוברות שקבר של גוי מטמא באוהל (תוספות), מכל מקום במקום הצורך ניתן להקל.

טומאת אהל

בפרשת חוקת (יט, יד) כותבת התורה, שאדם הנכנס לאהל או גג שתחתיהם מת, נטמא מכח המת גם אם לא ממש נגע בו. כמו כן, כמו שבכוחו של האוהל לטמא, כך בכוחו לעיתים להגן בפני הטומאה. אם נמצא מת באוהל ואדם הולך מעל גבי האוהל, או שיש מת מתחת לאוהל והאדם נמצא בתוכו, בחלק מהמקרים האוהל יחצוץ בין המת לאדם והוא יישאר טהור.

לכאורה בעקבות כך, מטוס שבפשטות נחשב אוהל, אמור לחצוץ בפני הטומאה ויהיה מותר לכהנים לטוס מעל קברים. אמנם למעשה, המטוס לא נחשב אוהל רגיל אלא אוהל זרוק, דהיינו אוהל שאינו עומד על הקרקע, שבמעמדו וביכולתו לחצוץ בפני הטומאה נחלקו הראשונים בעקבות סתירה בדברי הגמרא:

מצד אחד, מדברי הגמרא בעירובין (ל ע"ב) משמע, שדין זה תלוי במחלוקת התנאים. לדעת רבי יוסי בן רבי יהודה אדם הנכנס לחוץ לארץ או לבית קברות בארון המונח על גבי בהמה אינו נטמא, מכיוון שאוהל זרוק נחשב אוהל, והארון חוצץ בין האדם לטומאה. לדעת תנא קמא לעומת זאת הוא טמא, מכיוון שאוהל זרוק לא נחשב אוהל.

מצד שני, בעוד שמדברי הגמרא בעירובין עולה שבשאלה זו יש מחלוקת תנאים, המשנה במסכת אהלות (ה, ה) כותבת ללא חולק, שעוף הפורח באוויר וטלית המתנפנפת באוויר לא נחשבים אוהל ולא חוצצים בפני הטומאה, מכיוון שאוהל זרוק לא נחשב אוהל, ומשמע שכולם מודים לדין זה.

יישוב הסתירה

ביישוב הסתירה נחלקו הראשונים:

א. **התוספות** (חגיגה כה ע"א) כתבו ליישב, שכאשר האוהל מרחף באוויר לחלוטין, כמו טלית המתנפנפת באוויר (או מטוס) - אין מחלוקת שאוהל זרוק אינו נחשב אוהל, ועל כך דיברה המשנה במסכת אהלות. מחלוקת התנאים בעירובין מתייחסת רק למקרה בו האוהל מונח על גבי דבר הנמצא על הקרקע, וכמו הארון הנמצא על גבי הבהמה שהולכת (או לחלופין מכונית נוסעת).

ב. **רבינו חננאל** (ברשב"א עירובין לא ע"א) צמצם את הבנת התוספות וטען, שאין מחלוקת שכאשר האוהל זז דינו כאהל זרוק שאינו חוצץ בפני הטומאה. לשיטתו מחלוקת התנאים היא בדינו של כלי שבדרך כלל זז, אך כרגע הוא במנוחה (לדוגמה מכונית חונה). לדעת תנא קמא כלי מעין זה חוצץ, ולדעת רבי יוסי כיוון שדרכו לנוע, גם כאשר הוא במנוחה הוא אינו חוצץ. ובלשונו:

"אבל ר"ח ז"ל נראה שפירשה להא בשעה שהוא נח, ואפילו כך אסרו רבנן, שאף על פי שהוא אינו מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה אפילו בשעה שהוא נח, הואיל וראוי להיזרק, ורבי יהודה סבר דכיוון שהוא נח חוצץ בפני הטומאה, אבל בשעת זריקתו כולי עלמא מודו שאינו חוצץ בפני הטומאה דלא שמיה אהל בשעת זריקתו."

ג. **הראב"ד** (רשב"א עירובין שם) צעד בגישה שונה. בעוד שלפי התוספות ורבינו חננאל, גם אם להלכה ייפסק שאוהל זרוק נחשב כאוהל, מטוס לא יחצוץ בפני הטומאה שכן הוא מרחף באוויר, להבנתו המחלוקת בשאלה בין התנאים היא בדינו של אוהל המרחף באוויר, שלדעת תנא קמא לא יחצוץ ואילו לדעת רבי יוסי יחצוץ.

כיצד יתמודדו עם דברי המשנה באהלות הכותבת שטלית המתנפנפת באוויר, לכל השיטות אינה חוצצת? מדבריהם משמע שהסיבה היא, שטלית היא דבר קטן ולא משמעותי שגם כאשר היא מונחת על הקרקע יכולה להיטמא, אבל כלים גדולים (בגודל של ארבעים סאה), שכאשר הם על הקרקע חוצצים בפני הטומאה - כאשר הם מרחפים באוויר דינם לדעת תנא קמא שונה.

¹ יש להעיר, שבעוד שלדברי המפרשים (בעקבות חז"ל) הטומאה אינה מצב שלילי, אלא שהרוצה לבוא למקדש או לאכול קודשים עליו להיטהר - מדברי התורה לא משמע כך. לדוגמה, בפרשת ויקרא (ה, ג) משמע, שאדם היודע שנטמא ולא טיהר את עצמו, נחשב חוטא, ועליו להביא אשם כדי לכפר על חטאו.

להלכה

להלכה, למעט **הרשב"א** (עבודת הקודש שער ה', טו) שפסק שאוהל זרוק נחשב אוהל וכדעת תנא קמא, רוב הראשונים פסקו להלכה כדעת רבי יוסי, שאוהל זרוק לא נחשב אוהל. משום כך, איך שלא תוסבר המחלוקת בין התנאים - מטוס אינו יכול לחצוץ בפני קברים, ולכן יהיה אסור לטוס מעליהם, וכן פסק **החזון איש** (יו"ד ריא, ט, עיין הערה²).

אלא, שלמעשה יש שסייגו את שיטתם בעקבות גמרא נוספת במסכת סוכה (כ"א ע"א). הגמרא כותבת, שכאשר היו לוקחים תינוקות למעיין למלא מי חטאת לצורך מי פרה אדומה (ויש לדאוג שלא יטמאו בדרך), היו מרכיבים אותם על דלתות מעץ שהיו מונחות על שוורים. הסיבה שהיו שמים אותם על דלתות ולא על השוורים עצמם, שהדלתות משמשות כאוהל החוצץ בפני הטומאה ומכאן עולה שאוהל זרוק (שהרי השוורים זדים) נחשב אוהל.

יישוב הסתירה

נחלקו הראשונים ביישוב הסתירה:

א. **רבינו תם** (שם, ד"ה ועל) כתב ליישב, שיש לגרוס אחרת בדברי הגמרא בסוכה. לטענתו הסיבה שהתינוקות אינם נטמאים, אינה בגלל הדלתות המונחות על השוורים, שהרי אוהל זרוק לא נחשב אוהל, אלא בגלל השוורים עצמם. מדוע השוורים חוצצים הרי גם הם אוהל זרוק? מתוך רבינו תם, שיש גזירת הכתוב שעור ובשר חוצצים בפני הטומאה. ובלשון הריטב"א:

"והקשו בתוספות למאן דסבר דאהל זרוק לא שמיא אהל, מאי האי דאמרין במסכת סוכה בפרק הישן (כ"א ע"א) גבי תינוקות ההולכים למלאות מימי חטאת שמניחין תחתיהן דלתות לחוץ מפני קבר התהום, ותיירץ רבינו תם שלא היו מניחין שם דלתות אלא שוורים שכרסם רחבה, דרחמנא קרי (שהתורה קוראת) ליה אהל, מדכתיב ובעצמות וגידים תסוכנו."

ב. את **הרמב"ם** אי אפשר ליישב כמו רבינו תם, מכיוון שבהלכות פרה אדומה (ב, ז) כתב שהדלתות שעל גבי השוורים מהוות את החציצה. משום כך תירץ **הפני יהושע** (סוכה כ"א ע"א), שמדאורייתא כולם מודים שאוהל זרוק נחשב אוהל, והמחלוקת היא במישור הדרבנן. משום כך, בדרך כלל נפסק שאוהל זרוק אינו נחשב אוהל, אך בהלכות מי פרה אדומה השאירו את דין התורה המקורי.

המשנה למלך (שם) הביא תירוץ נוסף. לעיל ראינו, שיש מחלוקת אמוראים בעירובין בשאלה האם אוהל זרוק נחשב אוהל, ונחלקו הראשונים במה נחלקו. התוספות פירשו (ובניגוד לדעת רבינו חננאל), שאין מחלוקת בין האמוראים שטלית המתנפנפת באוויר נחשבת אוהל זרוק ואינה חוצצת, והמחלוקת נוגעת בשאלה מה דינו של אוהל המתגלגל על הקרקע.

המשנה למלך טען, שהרמב"ם פסק להלכה כדעות הסבורות שאוהל זרוק נחשב אוהל, אבל רק כאשר הוא נגרר על הקרקע. משום כך בהלכות טומאת מת פסק הרמב"ם שטלית המתנפנפת אינה נחשבת אוהל, אך לעומת זאת בהלכות פרה אדומה פסק שיש לשים דלתות על השוורים, מכיוון שהאוהל נגרר על הרצפה, ואוהל זרוק מעין כך נחשב אוהל.

מכונות מעל קברים

שאלה נוספת שדנו בה הפוסקים בעקבות כביש הנמצא מעל קברי יהודים היא, האם מותר לכהן לעבור עם מכונת מעל קברים:

א. **סברא ראשונה** להתיר הביא **הציץ אליעזר** (יב, סב) על פי המשנה למלך, שכפי שראינו לעיל ביאר שלדעת הרמב"ם, כאשר האוהל מתגלגל על הקרקע (ובניגוד לאוהל המרחף באוויר) - אוהל זרוק נחשב אוהל. משום כך מכונת שמתגלגלת על הקרקע, יכולה להציל בפני הטומאה. אמנם חלק מהראשונים חולקים על הרמב"ם, אבל ניתן לצרף את שיטתו להקל.

ב. **סברא שנייה** כתב **השוואל משיב** (ב, מג) שנקט, שכאשר הפוסקים נקטו שאוהל המתגלגל על הקרקע לא נחשב אוהל, זה רק אוהל שבדרך כלל אינו מתגלגל על הקרקע, שלכן העובדה שהחל להתגלגל באופן מקרי הופכת אותו לאוהל זרוק. רכבת או המכונת לעומת זאת נוסעים באופן קבוע על הקרקע, ולכן הם לא נחשבים אוהל זרוק. ובלשונו:

"וגם לפי מה שכתבו התוספות בעירובין שם, דאף ר' יהודה מודה דבשעת זריקה לכולי עלמא לא הוה אהל, אם כן כאן בשעת זריקה בשעה שנוסע לא הוה אהל. ומיהו, לפי מה שכתבתי למעלה בשם התוספות דבספינה כל שדרכו בהכי מקרי קבוע, אם כן מכל שכן הבאהן שדרכו בהכי יומם ולילה, פשיטא דמקרי קבוע."

ג. **סברא שלישית** מבוססת על דברי המשנה במסכת אהלות (ח, א). המשנה כותבת, שכל כלי בגודל ארבעים סאה שעומד בשיפוע כמו אוהל, יכול לחצוץ בפני הטומאה. חלק מהראשונים כתבו, שהמשנה מתייחסת לחומרים שבדרך כלל לא מקבלים טומאה, כמו עץ וכדומה, אבל כלי מתכת למרות שגודלם ארבעים סאה לא חוצצים בפני הטומאה.

הרמב"ם והר"ש לעומת זאת כתבו שהמשנה מחדשת, שאפילו אם מדובר בחומרים שבדרך כלל מקבלים טומאה כמו מתכת, אם הם משופעים ובגודל של ארבעים סאה הם חוצצים בפני הטומאה. משום כך, גם מכונת שמשופעת כאוהל ויש בה ארבעים סאה יכולה לחצוץ בפני הטומאה, ויהיה מותר לכהן לנסוע מעל קברים.

למעשה

למעשה פסק הציץ אליעזר, שמכיוון שיש מספר סברות להקל מותר לכהן לנסוע עם מכונת מעל קברים, וודאי בהתחשב בעובדה שהמקרה בו הוא דן עוסק במקרה בו יש ספק אם מדובר בקברי יהודים או גויים (וכפי שראינו בפתיחה בקברי גויים אינם מטמאים באוהל). מכל מקום הוסיף, שבמידת האפשר טוב לשים נסר עץ בתחתית המכונת, וכך וודאי יש חציצה בפני הטומאה.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו...³

² יש להוסיף, שגם לדעת הרשב"א שאוהל זרוק נחשב אוהל, ייתכן שדין זה לא יועיל במטוס, מכיוון שאוהל המקבל טומאה - אינו יכול להציל בפני הטומאה. אמנם, המטוס ברובו עשוי מאלומיניום, ויש מחלוקת בין הפוסקים האם אלומיניום (שאינו כלול במתכות שכתבה התורה) מקבל טומאה. למשל **הרב פיינשטיין** (אג"מ י"ד, ג, מב) טען שהוא מקבל טומאה מדרבנן (וכמו כלי זכוכית), כך שבכל מקרה אין המטוס יציל מהטומאה.

³ **מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה?** tora2338@gmail.com